

היכלי תורה

שיעורי תורה
רשק

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

יום וערש"ק פרשת שמות יז טבת תשע"א ♦ דף היומי בבלי: זבחים מד ירושלמי: מעשר חלה יב

גדולי ומאורי הדור שליט"א בראש 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן' שעל ידי 'ממלכת התורה – עוז והדר'

צפייה דרוכה לקראת גדולי ישראל שליט"א שיופיעו בראש המעמד לכבודה של תורה ואף ישאו דברים בעניינים העומדים על סדר יום עולם התורה • במעמד שיתקיים לצד שולחנות ערוכים לסעודת מצוה מפוארת תושמע לראשונה הפקה מוזיקלית מרגשת וייחודית על ידי טובי המנגנים • שלל הפתעות מרגשות

שבקנדה, אשר נדבה רוחו אותו לבוא לעזרת ה' בגיבורים וליטול את המעמסה הכבדה על שכמו בעול החזקת התורה ולומדיה, ולקנות בכך שם עולם בהיכלי התורה.

מתוך אלפי המשתתפים ב'מעמד הירושלמי' יבלטו מאות האורחים שיבואו מחוץ לארץ במיוחד למעמד כביר זה. אלו הם, הנדיבים בעם תומכי עולם התורה, אשר תרמו ולקחו חסות על אחד מספרי המכון, או שרכשו את אחת ממהדורותיו, וזיכו בממונם את ציבור הלומדים. הם יצטרפו לידידי המכון מהארץ, הלא המה מאות נגידי ואישי ציבור, שחלקם רב עם פעלי המכון בהפצת התורה ובההדרת ספריה.

כחלק מהמאמץ הרב המושקע בהפקת המעמד האדיר שיתקיים לצד שולחנות מצוה ערוכים לסעודת מצוה עשירה ומפוארת, יזמו המארגנים הפתעה מוזיקלית מרגשת ומפתיעה במיוחד, אשר תעורר תחושת התעלות ורוממות.

ההפקה תבוצע בטוב טעם על ידי בעלי מנגנים ומיטיבי שיר בעלי שם עולמי, שיעלו על במת המעמד יצירת פאר אומנותית שכמוה עדיין לא נשמעה.

לא זו אף זו, כל האורחים והמשתתפים במעמד הכביר יהנו משלל הפתעות מרשימות ומדהימות ואף יקבלו מתנות איכות יקרות ומשובחות, כמזכרת נצח למעמד היוקרתי שלא ישכח מתודעת המשתתפים בו.

יודגש כי גורמי האבטחה מוסרים כי בשום אופן לא תינתן רשות כניסה למעמד ללא כרטיס כניסה תקף. לפיכך מתבקשים בעלי הכרטיסים לשמור על הכרטיסים ולהציגם בכניסה לאולם. כל אלו שאין ברשותם כרטיסים מתבקשים שלא להתגודד על דלתות האולם ולא להפריע לסדר ולאבטחה.

בכל הנוגע לסדרי המעמד, פרטים ומידע עדכני על דרכי הגישה, הסעות וכדומה, יהיה ניתן לשמוע ולהתעדכן במוקד המיוחד של הועדה המכינה בטלפון שמספרו: 072-222-0-333.

כל באי האירוע הגדול לכבוד התורה ולומדיה 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן, שיתקיים אי"ה ביום רביעי בשבוע הבא בהיכל האירועים המפואר 'כתר הרימון', יזכו לראות את פני מאורי הדור וגדולי התורה שליט"א במעמד ההיסטורי והייחודי, והתרגשות רבה לזכות זו היא מנת חלקם.

הידיעה על דבר בואם של גדולי ישראל שליט"א עשתה לה כנפיים ברחבי עולם התורה, כמי שנותנת תחושה מרוממת ונשגבה למעמד הכביר. השתתפות מרנן ורבנן שליט"א מעידה כאלף עדים על החיבה העצומה שהם רוחשים לממלכת התורה 'עוז והדר' ועל גודל מפעלותיה, ובייחוד על הפרויקט אדיר המימדים לההדרת והאדרת 'תלמוד ירושלמי' עם שלל המעלות הייחודיות של 'מהדורת פריעדמאן' שכמותם לא נראו עד היום כי אם בתלמוד הבבלי.

משלחות מיוחדות של הועדה המכינה, ובראשם הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א נשיא 'ממלכת התורה – עוז והדר' ומגדולי רבני ארצות הברית, עשו את דרכם לביתם של גדולי ישראל שליט"א כדי להזמין אל המעמד הדגול, והם התקבלו במעונם מתוך הערכה נפלאה לנושאי ומרוממי קרן התורה.

שמחת התורה זו של 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן, אמרו גדולי ישראל, אינה נחלת הפרט כי אם נחלת הכלל, בהיותה שמחה של מצוה לעם ישראל כולו, מגדול ועד קטן, מראשי ישיבות יושבי על מדין ועד שומעי לקחם, בכל רובדי הקהילות והמגזרים. והסיבה לכך היא ברורה: עד היום עמד התלמוד הירושלמי כתורה המונחת בקרן זוית ומעולם לא נעשתה לו עבודת עריכה מתוקנת על כל פרטיה ודקדוקיה. ועתה אור חדש על ציון האיר וספסלים רבים יתווספו ללימוד הירושלמי בזכות 'מהדורת פריעדמאן'.

ברכה מיוחדת מעומק ליבם האצילו גדולי ישראל ברוחם על הנדיב הדגול הרב חיים הערש פריעדמאן שליט"א ממונטריאל

טמטום הלב באכילת מאכלות אסורות שהותרו

בגמרא מבואר שהוצרכה התורה לפרש מצות אכילה בחטאת העוף, לפי שהיינו סבורים לומר שהיא בכלל איסור נבילה, כיון שאינה נשחטת אלא נמלקת, וחידשה התורה שמכל מקום היא מותרת באכילה. ובאתון דאורייתא (כלל א) כתב, שלכאורה מוכח מסוגייתנו שגדר היתר מליקה אינו משום שקדשים מליקתם זו היא שחיטתם, שהרי אם כן, לא היה צד לאסור את חטאת העוף באכילה משום נבילה, שהרי נשחט כדינו. ועל כרחק גדר ההיתר הוא שהתירה התורה לכהנים לאכול נבילה. וצידד לומר שרק לולא הפסוק היינו סבורים שמליקה אינה כשחיטה, אבל אחר שגילתה התורה שחטאת העוף מותרת באכילה, אנו מפרשים שגדרה של מליקה הוא ממש כשחיטה. אך חזר ודחה סברא זו, שכיון שאנו רואים שלזרים אין המליקה חשובה כשחיטה, וזר שאכל חטאת העוף לוקה גם משום נבילה, אם כן מוכח שחידוש הוא שחידשה התורה לגבי כהנים להחשיב המליקה לשחיטה אצלם, ואם כן מנין לנו באמת לדרוש טעם התורה בדרך זו, ולומר שמליקת קדשים לגבי כהנים היא כשחיטה, והרי מסתבר יותר שאין כוונת התורה כלל להחשיב המליקה לשחיטה אצלם, ומליקה היא נבילה באמת גם להם, אלא שגזירת הכתוב היא שנבילה זאת מותרת להם, וזהו ענין החידוש שחידשה תורה אצלם.

וכן הוכיח גם מהמבואר במנחות (מה.), שהיינו סבורים שהכהנים מותרים באכילת נבילה משום שהותרה להם מליקה, לולא שגילה הכתוב 'כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים' (יחזקאל מד לא), ומוכח שאין המליקה חשובה כשחיטה, אלא שמכל מקום התירה להם התורה את אכילתה.

והקשה בספר שי למורא (בכורות ו: אות ה), איך היה צד להתיר לכהנים אכילת נבילה, והרי אמרה התורה (דברים יד כא) 'לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי', ואם היו הכהנים מותרים באכילת נבילה, הרי לא היו צריכים לתת את הנבילות לגר ולנכרי, אלא היו נותנים אותן לכהנים.

ותירץ במשנת חיים (ויקרא סי' צז) על פי מה שכתב הנצי"ב בהעמק דבר (דברים ו י), שמה שאמרו ביומא (לט.) שאכילת מאכלות אסורות מטמטמת לבו של אדם, שנאמר (ויקרא יא מג) 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם' אל תקרי ונטמתם בהם אלא ונטמטם. הוא אפילו במאכלות אסורות שהתירה התורה את אכילתם, כגון מה שהתירה התורה אכילת מאכלות אסורות כשנכנסו לארץ, שנאמר (דברים ו יא) 'ובתים מלאים כל טוב' וגו' (חולין יז.), מכל מקום הם מטמטמים את הלב. וזהו הטעם שחולה ביום הכפורים שאפשר להאכילו בשר שחוטת על ידי שישחטו לו בו ביום באיסור, ואפשר להאכילו בשר נבילות, שוחטים עבורו ומאכילים אותו בשר שחוטת, והטעם משום שאפילו חולה שהותר לו לאכול נבילה משום פיקוח נפש, מכל מקום הרי היא מטמטמת את לבו.

ועל פי זה כתב במשנת חיים, שגם אם היה מותר לכהנים לאכול נבילה, היה זה היתר כעין היתר אכילת נבילות וטרפות כשנכנסו ישראל לארץ, שמכל מקום היתה אכילה זו מטמטמת את לבם. ואם כן אין להוכיח שהנבילות אסורות להם ממה שהתורה אמרה לתת את הנבילות לגר ולנכרי, שיש לומר שהטעם שצריך לתת את הנבילות לגר ולנכרי הוא כדי שלא יטמטם לבם של הכהנים, ולא משום שהנבילה אסורה להם. ולכן הוצרך הכתוב לפרש שגם הכהנים אסורים באכילת נבילות.

קבלת נדרים ונדבות מגוים ומומרים

כתב הרמ"א (יו"ד סי' רנד ס"ב), שאף על פי שאין מקבלים צדקה מן הגוים, אם מנדבים דבר לבית הכנסת מקבלים אותו מהם, אבל מן המומר אין מקבלים אפילו נדרים ונדבות לבית הכנסת.

והביא הט"ז (סק"ד) בשם הגהות אשר"י (ב"ק פ"י סי' לו), ששאל מהו החילוק בין צדקה לנדרים ונדבות, ומהו הטעם שצדקה אין מקבלים מן הגוים ונדרים ונדבות כן מקבלים, ופירש לו מורו ר' אברהם, שהטעם הוא לפי שנדרים ונדבות אינם באים לכפרה. וכתבו במנחת פתים (יו"ד שם) ובחזון נחום (שו"ת ח"א סי' פט) שביאור דבריו הם, שלעולם נדרים ונדבות באים גם לכפרה כמו שקרבנות הבאים בנדר ונדבה יש בהם כפרה, אבל גוים אינם בני כפרה, וכמבואר בסוגייתנו שגוים אינם בני הרצאה, והיינו שאינם בני כפרה בקרבן ובנדרים ונדבות. [מה שאין כן בצדקה, שמכפרת גם על אומות העולם, וכמו שאמרו (ב"ב י:), אמר להם רבן יוחנן בן זכאי כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם].

ומה שכתב הרמ"א שמן המומר אין מקבלים אפילו נדרים ונדבות לבית הכנסת, מבאר מהר"י מברונא (שו"ת סי' רעו) שכתב בענין גוי שהתנדב מפות לספר תורה, שעל פי דברי הגהות אשר"י הנזכרים נמצא שכיון שמקבלים מהם נדרים ונדבות לקרבנות הוא הדין גם שמקבלים מהם נדרים ונדבות לבית הכנסת, וכן מצאנו שהארגז ששיגרו הפלשתים דורון לאלהי ישראל היה מונח בצד ארון הקדש. אמנם אם המנדב הוא משומד אין מקבלים ממנו, שכיון שכתב בהגהות אשר"י שלומדים דיני קבלת נדרים ונדבות לבית הכנסת מדיני קבלת קרבנות נדרים ונדבות, ולענין קרבנות דרשו (עירובין ס:ט) מפסוקים להוציא את המשומד לכל התורה כולה שאין מקבלים ממנו קרבנות, וכיון שאין מקבלים ממנו קרבנות נדרים ונדבות, אם כן הוא הדין שאין מקבלים ממנו נדרים ונדבות לבית הכנסת.

ובאבני צדק (שו"ת או"ח סי' יד) נשאל אם מה שכתב הרמ"א שמוותר ליטול מן הגוים לצורך בנין בית הכנסת, הוא דווקא אם התנדבו הגוים מעצמם, או שמא יש למצוא היתר גם למה שנהגו ללכת ולדפוק על פתחי גוים ולקבץ מהם מעות לבנין בית הכנסת. שמדברי הרמ"א משמע שמקבלים מהם בלבד, אבל אין הולכים לבקש מהם, ואפשר שיש איסור לבקש מהם משום חילול השם, ואפשר שיש בו גם חשש מראית העין שהרואים יסברו שלצורך צדקה מקבצים את המעות ויחשבו שמוותר לקבל צדקה מן הגוים, ובאמת אין היתר לקבל מהם אלא נדרים ונדבות וכמו שנתבאר.

והשיב שיש ללמד היתר על הנהגים גם ללכת ולקבץ מעות לבנין בית הכנסת מן הגוים, במקום שיש צורך בדבר משום שצריך לבנות את בית הכנסת מהרה ואי אפשר לבנותו במהרה מנדבותיהם של ישראל לבדם [ועיי"ש שהוכיח שצורך כזה יש בו כדי להתיר את ההליכה בפרהסיא]. והוסיף עוד שאין חשש חילול השם אלא במקבל צדקה מן הגוים, שמא יאמרו שאין ישראל מרחמים על ענייהם ומתוך כך באים לבקש מהם צדקה. אבל בבנין בית הכנסת אין שייך חשש זה, שהכל יאמרו שצריך לפארו ולרוממו עד אין שיעור, וגם אחר שנתנו ישראל כל מה שיכולים היו לתת בנדבת לבם, עוד יש להם לבקש מאחרים להוסיף על פארו, ואין בזה חשש חילול השם. ומה שאסרו (ב"ב י:) ליטול צדקה מן הגוים משום 'חסד לאומים חטאת' (משלי יד לד), אינו שייך בבנין בית הכנסת וכמבואר בדברי הרמ"א הנ"ל.

הקרבת קרבנות בזמן הזה כשאין עולים לריח ניחוח

בכמה מקומות במסכת זו נתבארו בפנינו הלכה נידונים הקשורים לפולמוס הקרבת קרבנות בזמן הזה, שבו דנו הפוסקים בשנת תר"כ לערך, ואחד הנידונים הנוגעים לענין ההקרבה בזמן הזה הוא שאלת ההקרבה בזמן הגלות שאין הקרבנות עולים לריח ניחוח, וכמו שיבואר. כתב בבנין ציון (שו"ת סי' א) בתשובה לבעל הדרשת ציון, שלדעת הסוברים שאין חששות בהקרבת קרבנות בזמן הזה, יקשה מפני מה לא הקריבו הנשיאים קרבנות בזמן שאחר חורבן הבית, והיו קרובים ואהובים למלכות, כגון רבי יהודה הנשיא. אלא נראה שלמדו כן ממה שנאמר בתוכחה על זמן הגלות (ויקרא כו' לא) 'והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם', ועיקר פסוק זה מוכיח ששייך מצד הדין להקריב קרבנות ואף על פי כן לא יעלו לריח ניחוח. וכיון שמבואר בסוגייתנו שלשם ששה דברים הזבח נזבח, ובכללם לשם ריח ולשם ניחוח, לא יכלו להקריב קרבנות לאחר החרבן כיון שאי אפשר להקריבם לשם ריח ולשם ניחוח.

וכתב שאין לחלק בין זמן החורבן לזמן הזה ולומר שרק בשנים שאחר החורבן נאמרה תוכחה זו, שמאין לנו לומר שעתה יהיו הקרבנות לריח ניחוח, והרי כל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו. ועיי"ש שהביא כן גם בשם ספר האשכול. ולדעת הבנין ציון אם הקריבו קרבנות בזמן הזה הקרבן כשר, ובקרבות אלו שהם כשרים אמר הכתוב שלא יעלו לריח ניחוח, ולכן אין להקריבם לכתחילה.

אך בהעמק דבר (ויקרא שם) כתב שרק פסחים היו מקריבים אחר חורבן הבית כשהיה המזבח קיים, לפי שבקרבן פסח לא נאמר 'ריח ניחוח', אבל כל הקרבנות נאמר בהם 'ריח ניחוח' ולכן אפילו אם המזבח קיים אי אפשר להקריב שום קרבן שהוא לריח ניחוח, עד שיהיה הערה מן השמים ורשיון מאומות העולם לבנות בית המקדש, ואז אפילו בבנין המזבח לבד יהיה אפשר להקריב קרבן, שאז סרה הקללה 'והשמותי את מקדשיכם', וממילא סרה הקללה 'ולא אריח'. ולדעת הנצי"ב אפילו בדיעבד אין הקרבנות כשרים בזמן הזה כיון שאינם עולים לשם ריח וניחוח. וביאר בעמק ברכה (עמ' עז), שאף על פי שבזמן הבית אם הקריב קרבן שלא לשם ריח וניחוח הרי הוא כשר בדיעבד, ואין זה אלא לכתחילה, זהו משום שהקרבן ראוי לשם ריח ניחוח, וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. אבל לאחר החורבן, שהעידה התורה שהקרבנות שוב לא יהיו לריח ניחוח, נמצא ששוב אינם ראויים לריח ניחוח, והרי היא מעכבת בהם כמי שאינו ראוי לבילה והקרבנות פסולים.

[ובטעם הדבר שקרבן פסח אינו ככל הקרבנות ואין צריך שיהיה לשם ריח ניחוח, ביאר בעמק ברכה על פי מה שכתב הרמב"ן (ספר המצוות עשה א) בטעמו של הבה"ג שלא מנה במנין המצוות מצות האמונה במציאות השם, וכתב שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או שלא לעשות, אבל האמונה במציאות ה' שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי שכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות ולא ימנה בחשבונם. ועל פי זה ביאר, שכל הקרבנות היסוד שלהם הוא עשיית רצון השם, כמו שאמרו חז"ל 'ריח ניחוח' נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני (רש"י שמו"ט כ"ח), ולכן צריך שיהיו לשם ריח ניחוח. אבל קרבן פסח עיקר יסודו אינו אלא משום ביטול עבודה זרה שהמצרים היו עובדים להם, והיו צריכים לשחוט הצאן כדי למשוך ידיהם מעבודה זרה, כמו שאמרו חז"ל (מכילתא בא יא) 'משכו וקחו' (שמות יב כא) משכו ידיכם מעבודה זרה, ולהראות בזה האמונה בה', והאמונה בה' אינה נכנסת תחת סוג רצון ה' וגזירותיו, כמו שאינה נמנית במנין המצוות לדעת הבה"ג, ולכן לא שייך בזה 'ריח ניחוח' שענינו שאמרת ונעשה רצוני].

אם אמירת איזהו מקומן נחשבת להקרבת קרבן

נהגו ישראל לומר אחר פרשת התמיד, פרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל. ובסדר רב עמרם גאון (ברכות השחר ד"ה וסדר שכתבנו) כתב, שמנהג זה מוזכר בשאלות ותשובות [ראה תשובות רב נטורנאי גאון (סי' ט)]. וכך מנהג כל ישראל. ובפירושי סידור התפילה לרוקח (איזהו מקומן) כתב שאנשי כנסת הגדולה הם שתקנו סדר זה.

בטעם המנהג כתבו רב עמרם גאון והרוקח, וכן כתבו הטור והשולחן ערוך (או"ח סי' נ"א) שהוא כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא, וכדברי הגמרא (קידושין ל). לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד. וביארו התוספות (שם ד"ה לא) שבכל יום מימות השבוע צריך לחלק את זמן הלימוד באופן זה דהיינו שיש ללמוד בכל יום לכל הפחות מעט מקרא מעט משנה ומעט גמרא. וביאר הרוקח (שם) שמכיון שאין כל אדם עוסק בתורה, תקנו אנשי כנסת הגדולה פסוקים של קרבנות 'צו את בני ישראל' (במדבר כה) דהיינו מקרא, ומשנה ששינו במסכת זכחים (בסוגייתנו) איזהו מקומן, ותלמוד היא ברייתא של תורת כהנים, (ויקרא פ"א ר) 'ישמעאל אומר ב"ג מידות. נמצא אין לך אדם מישראל שאינו עוסק בתורה, וזהו 'ועמך כולם צדיקים' וגו' (ישעיה ס"א).

בטעם שאומרים משנת איזהו מקומן דווקא, כתבו הרוקח (שם) והטור (או"ח שם) שהוא משום שנאמר (מלאכי א יא) 'ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי', ואמרו בגמרא (מנחות קי). וכי בכל מקום מקטירים ומגישים, והלא אין מקריבים בבבל, אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בהלכות עבודה בכל יום ובכל מקום שהם, שמעלה אני עליהם כאילו מקטירים ומגישים לשמי. טעם נוסף הובא במשנה ברורה (סק"ב), מפני שבפרק זה אין כתובה בו שום מחלוקת והוא משנה ברורה למשנה מסיני. [אין הכוונה שלא נחלקו התנאים על המובא בפרק זה שהרי בגמרא בפירקין הובאו בפרק זה מחלוקות, אלא שמאחר והמשניות בפרק זה נשנו בלי מחלוקת הוא ראוי יותר משאר פרקים (ריטב"א ע"ז יט: ד"ה על פלגי)].

כיום נדפס בסידורים לומר אחר המשניות בפרק איזהו מקומן, יהי רצון כאילו הקרבתי עולה, שלמים, חטאת, אשם וכו', שבשולחן ערוך (או"ח סי' א ס"ז) הובא לאומרם לאחר קריאת פרשיות הקרבנות שבתורה שהיום אין אנו נוהגים לקרותם, וכתב באשל אברהם (בוטשאטש, שם על המג"א ס"ק יא) שאף שלא מפורש בגמרא ובאחרונים שבאמירת לשון המשנה יהיה בזה כאמירת פרשה בתורה הקדושה, מכל מקום מסברא נראה ששייך גם באמירת לשון המשנה בחינת עוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, שהרי חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה, ותורה שבכתב ותורה שבעל פה המה לאחדים. וראה במהרש"ם (שו"ת ח"ח סי' א) שאפילו שאנו טמאים מתים ואין ראויים להקרבה, שייך אצלנו כאילו הקריב וכו' כיון שעל כל פנים בדיעבד הקרבן כשר.

ובשו"ע הרב (או"ח סי' א מהדו"ת סי' ט) כתב, שמי שהוא תלמיד חכם ויש לו לב ללמוד ולהבין אין צריך לומר את פרשת הקרבנות בכל יום אלא לפרקים, ודי לו באמירת איזהו מקומן, כי גדול תלמוד המביא לידי מעשה ולידי ידיעת התורה [ואמירת איזהו מקומן תהיה כאמירת הקרבנות], אך אם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון עולה על ביטול מצות עשה או על הרהור הלב, ותודה לארבעה הצריכים להודות, יאמר את פרשת הקרבן הכתובה בתורה מיד שנתחייב בו, ויאמר זאת ביום שהוא זמן הקרבנות.

סיום מסכת לבכורים כשערב פסח חל בשבת

כתב בשולחן ערוך (או"ח סי' תע"ב) אם חל ערב פסח בשבת, יש אומרים שמתענים הבכורות ביום חמישי, ויש אומרים שאינם מתענים כלל, והכריע הרמ"א שיש לנהוג כסברא הראשונה שיש להתענות ביום חמישי. והנה יש מהבכורות שנוהגים שבשנה רגילה אינם מתענים בערב פסח אלא משתתפים בסעודת סיום מסכת, וכמובא במשנה ברורה (סק"י). ובאגרות משה (שו"ת או"ח ח"ד סי' סט אות ד) נשאל מה יעשו הנוהגים כן בשנה בה חל ערב פסח בשבת, אם ישתתפו בסיום מסכת ביום חמישי או ביום שיש, שהרי להתענות לא תיקנו חכמים בערב שבת כדי שלא יבואו לשבת כשהם מעונים, אבל לעשות סיום מסכת ניתן לעשות גם ביום שיש, והשיב שנראה שלאכול ביום חמישי על סמך שיש לו סיום ביום שיש לא מסתבר, כיון שלמעשה נפסק בשולחן ערוך שהיום יש להתענות, אולם יש להסתפק שאף אם היה לו סיום ביום חמישי מכל מקום עליו להתענות ביום שיש, וכמו שפסק הרמ"א (או"ח סי' תרפ"ב) לענין תענית אסתר כשחל פורים ביום ראשון שמתענים ביום חמישי, שאם השתתף בסעודת מצוה ביום חמישי עליו להתענות למחרת ביום שיש, מפני שעיקר הזמן להתענות הוא בערב שבת, אלא שלא תיקנו חכמים על הציבור להתענות בערב שבת כאמור, אבל יחיד שלא התענה ביום ה' נחזור ונעמידנו כעיקר התקנה, ואין כן לא יפטרו אלא כשיהיה להם סיום בשני הימים, ביום ה' וביום ערב שבת, אבל כתב שלמעשה אין להחמיר, כיון שעצם חיוב תענית בכורים הוא רק מחמת המנהג, וגם יש אומרים שבשנה זו אין צריך להתענות כלל, לכן די שישתתף בסעודת סיום ודווקא ביום חמישי.

וכן כתב בכף החיים (או"ח סי' תע"ב) שבשנה בה חל ערב פסח בשבת, אם אכלו הבכורים בסעודת חתן או ברית מילה ביום חמישי אין מתענים עוד ביום שיש, כיון שיש אומרים שאין צריך להתענות כלל. וכעין זה כתב בהאלף לך שלמה (שו"ת או"ח סי' שפו).

ובתשובות והנהגות (שו"ת ח"ב סי' ריא) כתב, שכשחל ערב פסח בשבת המנהג פשוט שהנוהגים לפטור עצמם בסעודת מצוה משתתפים בסיום מסכת רק ביום חמישי ופטורים, אבל יש מדקדקים להשתתף גם ביום שיש בסעודת מצוה אם אפשר. ובחק לישראל (ועלין, דיני ער"פ שחל בשבת אות כט) הביא, שיש נוהגים לעשות הסיום ביום חמישי ולאכול משיירי סעודת הסיום ביום שיש, והביא לזה סמך מהירושלמי (מו"ק פ"ב ה"ג) שרבי יוחנן היה אוכל משיירי סעודת מצוה למחרתו. ובברכת הפסח (סי' סק"ב) ציין לדברי החות יאיר (שו"ת סי' ע"ה) ב"פ"ת יו"ד סי' רמו סק"ח) שכשעושה סיום מסכת נחשבת גם הסעודה שלמחרת לסעודת מצוה.

אולם בישועות יעקב (או"ח סי' תע"ג) כתב, שדווקא בשנה רגילה יכולים הבכורים להשתתף בסעודת מצוה כיון שאי אפשר לדחות את הסעודה ללילה, אבל כשערב פסח חל בשבת ומקדימים את התענית ליום חמישי, יתכן שיש להחמיר לבכורים שלא יאכלו בסעודות מצוה כיון שניתן לעשות את הסעודה בלילה, וכמו שכתב המגן אברהם (סי' תקנט ס"ק יא) לענין תענית ציבור בחתן בתוך ז' ימי המשתה, שעכשיו שנתפשט המנהג שרוב הסעודות עושים בלילה, אין להקל לחתן שלא ישלים תעניתו. ובמקראי קודש (פסח ח"ב סי' כג) כתב ליישב המנהג שנוהגים לעשות סיום מסכת גם כשערב פסח חל בשבת, שהוא על פי המובא בסוגייתנו שלא מצינו בכל התורה כולה שיהיה טפל חמור מן העיקר, וכמו כן לא יתכן שתענית בכורים מוקדמת תהיה חמורה יותר מתענית בכורים שחלה בזמנה.

פדיון מעשר שני בירושלים בזמן הזה

בסוגייתנו מבואר שמעשר שני שנטמא אפשר לפדותו אפילו בירושלים, ופירש רש"י (ד"ה והרי, ע"פ הגמ' בב"מ נג:) שהדבר נלמד מן הכתוב (דברים יד כד-כה) 'כי לא תוכל שאתו וגו' ונתתה בכסף', ואין שאת אלא אכילה, והיינו שכל שאינו ראוי לאכילה מותר לפדותו אפילו בירושלים. ובמסכת מעשר שני (פ"ג מ"ט) מבואר, שאם נטמא המעשר שני חוץ לירושלים ונכנס לירושלים, אפילו נטמא בטומאה דרבנן מותר לפדותו. וכן פסק הרמב"ם (מער שני פ"ב ה"ב). ומוכח מזה שאף שמן התורה מותר לאכול המעשר שני באופן זה, שהרי מהתורה אינו טמא, מכל מקום היות שהתורה כתבה אם לא תוכל שאתו, דהיינו לאכול, נפדה.

במנחת חינוך (מצוה תעג אות ד) הקשה, מדוע מעשר שני בירושלים בזמן הזה אסור לפדותו כשהוא טהור (רמב"ם שם פ"ב ה"ד), הרי הוא אינו ראוי לאכילה כיון שאין היום מזבח בנוי, ואי אפשר לאכול מעשר שני כשאין מזבח, ותירץ שמהרה יבנה בית המקדש והמזבח ויהיו הפירות ראויים, ולכך אסור לפדותם, מה שאין כן פירות שנטמאו לא יהיו ראויים בשום פעם.

ובמנחת שלמה (שו"ת ח"א סי' סד אות ה) העיר על תירוצו, שלפי טעמו ירקות שמתקלקלים מהר והוא סמוך לשבת, שאף אם יבנה המזבח מיד לאחר שבת וגם יהיה לנו מיד אפר פרה הירקות יתקלקלו, מותר לפדותם, ולא מצינו כן, ועל כן ביאר שדווקא כשהחסרון באכילה דומה ללא תוכל שאתו מותר לפדותו, דהיינו כשיש חסרון בפירות עצמם שאי אפשר להביאם לירושלים או שהם טמאים, אבל חיסרון שאינו בפירות עצמם כגון שכל ישראל טמאים או שאין מזבח בנוי, בזה לא התירה התורה לפדות הפירות. וכתב שאפשר שגם המנחת חינוך בדבריו שמהרה יבנה המקדש כיוון לדבר זה, שאין פודין המעשר הואיל שאין שום חסרון בגוף המעשר רק בדבר צדדי, וגם אין זה נחשב כריחוק מקום הואיל ובכל עת ובכל שעה אפשר שיבנה המקדש.

בכפתור ופרח (פמ"א ד"ה מסתברא לעניותינו) כתב, שבזמן הזה אין יכולים לפדות מעשר שני שבירושלים אפילו הוא טמא, משום שטעם הלימוד להתיר לפדות מעשר שני שנטמא בירושלים הוא מהפסוק 'לא תוכל שאתו', כלומר שהיות שאין אתה יכול לאוכלו מחמת שנטמא הותר לפדותו, אבל בזמן הזה שאפילו אינו נטמא אין אתה יכול לאוכלו לא מצינו להתיר לפדותו בירושלים.

וכן כתב באור שמח (ב"מ מד: ד"ה ודע). אולם הרידב"ז (שו"ת ח"ב סי' תשל) כתב לחלוק על דברי הכפתור ופרח, והתיר לפדות מעשר שני שנטמאו בירושלים, וכתב שיש להכשיר הפירות במים ולטמאם קודם ההפרשה כדי שיוכל לפדותם. ובמנחת שלמה (שם אות ז) כתב שנהגו היום כדעת הרידב"ז, מפני שגם בזמן הזה עיקר החיסרון בפירות מעשר שני שנטמאו הוא טומאתן, שהרי מהרה יבנה בית המקדש ויהיה מזבח בנוי ויוכלו לאכול פירות המעשר שני אם לא שהם טמאים.

ובספר בטוב ירושלים (עמ' רטז) הביא שאירע מעשה בירושלים בין החומות, שהשליח הפריש מעשר שני ושכח להכשיר הפירות לקבלת טומאה, ונמצא שלא יכלו לפדות הפירות, והורה הגר"ש סלאנט שהפרשת השליח בטילה מפני שיכול המשלח לומר 'לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי' [לתקן שלחתיך ולא לקלקל] שעכשיו אינו יכול לפדותם, וכשירים לטומאה ויעשר הפירות שנית.

קטן בברכת הגומל

כתב המהר"ם מינץ (שו"ת סי' יד) שקטן לא יברך ברכת הגומל משום שאינו יכול לומר 'הגומל לחייבים טובות', שמשמעותו שהיה חוטא ונענש ואף על פי כן ריחמו עליו מן השמים ונושע מצרתו, וקטן אינו חייב במצות ולא שייך לומר שחטא ונתחייב, ואם נאמר שנענש משום עוונות אביו, הרי פוגם בכבוד אביו שאומר שהוא רשע וחייב, ולדלג תיבות אלו אי אפשר שאין לשנות ממטבע שטבעו חכמים, ואף שיתכן שנתחייב מחמת חובות עצמו בגלגול קודם, מכל מקום הוא רק ספק ועל ספק אי אפשר לברך. וכך פסק המגן אברהם (או"ח סי' ריט ד"ה קטן), והובאו דבריו במשנה ברורה (שם סק"ג).

באבני נזר (שו"ת או"ח סי' לט) כתב להוכיח מהגמרא (ברכות נד: נפסק בשו"ע שם ס"ד) שנוסח הברכה אינו מעכב, ואם כן אפשר לדלג תיבות 'הגומל לחייבים טובות' ואינו נחשב למשנה ממטבע שטבעו חכמים, ולא כדברי המהר"ם מינץ, אך מכל מקום כתב שקטן לא יברך שכיון שמלכתחילה נוסח הברכה אינו מתאים לקטן לא תיקנו בזה מצות חינוך ואין צריך לחנך הקטן לברכו. עוד כתב לבאר מה שלכאורה הנוסח 'הגומל לחייבים טובות' לא שייך ביורדי הים והולכי מדבריות, שהרי לא בידי שמים הגיעו לשם אלא הלכו מעצמם, ומה הראיה שחטאו, [ואינם כחולה או יוצא מבית האסורים שבאו לשם מחמת חטאם], וביאר שבזה עצמו שהלכו לשם נחשב זה לחטא ונתחייבו, ואם היה מוכרח ללכת הרי מה שהכריחו אותו היה משום שחטא.

אמנם **במור וקציעה** (סי' ריט ד"ה ומצאתי) כתב, שיש לקטן לברך ברכת הגומל, ולשון 'הגומל לחייבים טובות' אין הכוונה על חובה ועונש שלו עצמו, כי הרי אפילו צדיק גמור מברך כך, וגם הרי בכל מקום אמרו (ברכות ס. מג"א סי' רלט סק"ו) אל יפתח אדם פיו לשטן ואיך יתקנו חז"ל שיאמר אדם חובות על עצמו בנוסח הברכה, אלא ודאי מטבע הברכה כך הוא, שכללו בתוך הודאה זו באגב, להודות לו יתברך על כל הטובות שעושה תמיד בין לראויים בין לשאינן ראויים, ואפילו לחייבים עושה להם טובות. וכן בספר **לחמי תודה** (שו"ת סי' ה) הכריע שקטן יברך, הביאו הרע"א בגליון השו"ע (או"ח שם סק"א).

וכן כתב **בברכי יוסף** (או"ח שם סק"א) שכן המנהג בגלילותינו שקטן מברך, **ובבן איש חי** (שנה א עקב אות ד) כתב שצריך לברך, אבל במקום שלא נהגו כן יברך בלא שם ומלכות.

באשל אברהם (בוטשאטש, או"ח שם ס"א) כתב לדון אם קטן יכול לברך מצד מה שאומרים הגומל לחייבים 'טובות', שהרי קטן אין לו יצר טוב ואין לו אפשרות להיות צדיק, ואם כן הרי נאמר עליו 'נוח לו לאדם שלא נברא משנברא' ולא שייך לומר שנעשה לו טובה בזה שניצול (עי' תוס' עירובין יג: דה נוח), וכתב שמכל מקום נכון לחנך הקטנים שיאמרו על כל פנים בהרהור, או שיאמרו בנוסח 'ברוך רחמנא מלכא דעלמא וכו' [כמו שכתב בשולחן ערוך (ס"ד) שאפשר לברך כן].

ובשערי תשובה (שם סק"א) הביא דעות החולקים על זה, וכתב שהמנהג במקומותינו שלא לברך. וכן כתב **בכף החיים** (סק"ב) שבכל גלילותינו ובארץ ישראל לא ראינו ולא שמענו שקטן מברך, ועל כן במקום שאין מנהג לא יברך. וכן **בשבט הלוי** (שו"ת ח"ג סי' קסג) כתב שהעיקר כדברי המגן אברהם שקטן אין צריך לברך, וכן כתב **בנימוקי או"ח** (סי' ריט סק"א).

הלכתא למשיחא אלא דרוש וקבל שכר

ראיתי לרב אחד שהקשה בימי המשיח אשר ימחה את זרעו של עמלק לגמרי, מה יהיה באותו פרשה הלא התורה נצחית הוא. ולדידי לא קשיא מידי, דמה נעשה בפרשיות המשכן המובאים בפרשיות תרומה תצוה וכו', אלא דרוש וקבל שכר, ובלי ספק יש ללמוד מאותן הפרשיות ומכל הפרשיות שבתורה הנהגת מוסר ודרך ארץ ומדות טובות ויראת שמים.

(תורת משה להחתם סופר, פרשת זכור)

שאיין המחשבה הולכת אלא אחר העובד

איתא במדרש (במד"ר י"ט ו) ויקחו אליך אמר ליה הקב"ה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחרים חקה, ויש לדייק מה ענין זה לויקחו אליך, ולמה לא אמר ויקחו לאלעזר דמצותו באלעזר. וצריך לומר כדי שיעשה אלעזר ושאר העוסקים על דעתו של משה כי הם לא ידעו טעמה והוא ידע, ובזבחים (מז:). סבירא ליה לרבי אלעזר דבעלים מפגלים, ואם כן הכי נמי ויקחו אליך שיהא כבעלים ויהא תלוי בכונתו, ולרבי יוסי דסבירא ליה שאיין המחשבה הולכת אלא אחר העובד וכן הלכה, יש לומר דמרובה מדה טובה דמהני כונת הבעלים. ויש לומר טעם לפי מה שכתב בחידושי הרשב"א (חולין יב.) שכונת העומד על גבו מהני בדין שליחות עיי"ש, ואם כן לענין פיגול אין שליח לדבר עבירה משא"כ כונת לשמה, ולכן אמר הקב"ה ויקחו אליך דלך אני מגלה טעם פרה ונתתם לאלעזר שיעשה על דעתך, ואיתא (בבא קמא ט.) דכל דאתי אדעתא דידי קאתי, והכי נמי ויקחו אליך שכולם יתנו הפרה אדעתא דמשה רבינו ע"ה שיהא נעשה על דעתו.

(ערך שי, חקת)

פרח בכולו טהור

והוא רמז נפלא, כי אם היה נגלהו רעה בתוכו והיה כולו מלא צרעת מצד מעשיו ודעות, שלא היה מתנהג במדות טובות כלל, לא הוצרך הכהן לטמאותו כי היו יודעין להשמר ממנו וממדותיו, והיה כאחד משאר אפיקורסין שהם בעולם ושהם רשעים גמורים שאין לומדין מהם, אמנם אם לא פרח בכולו, ושהיה בו שלימות אחד בשום צד ושהיה לחוש כי מתוך שיבואו ללמוד אותו השלמות ממנו, יבא גם כן אחר כך ללמוד ממנו דעותיו הרעות, כי אין כל אדם רבי מאיר שאמרו עליו (חגיגה טו:) תוכו אכל קליפתו זרק, היה צריך לטמאותו.

(תורת העולה, ח"ג פרק ס"ז)

איזהו מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיתתן בצפון

המשנה מבאר מהו המקום המובחר שיהא בגדר קדשי קדשים, על זה מסיק שחיתתן בצפון, צפון הוא לשון הצנע, דהיינו שהוא סמוך ונעלם מעיני הרואים, שאם עושים פעולה טובה בהצנע לכת אז הוא בגדר קדשי קדשים.

(רבי דוד מסקווירא)

לקראת תחילת לימוד סדר קדשים במסגרת הדף היומי

ומקבלים
במתנה

מבצע
אדיר!

מצטרפים למשפחת מנויי

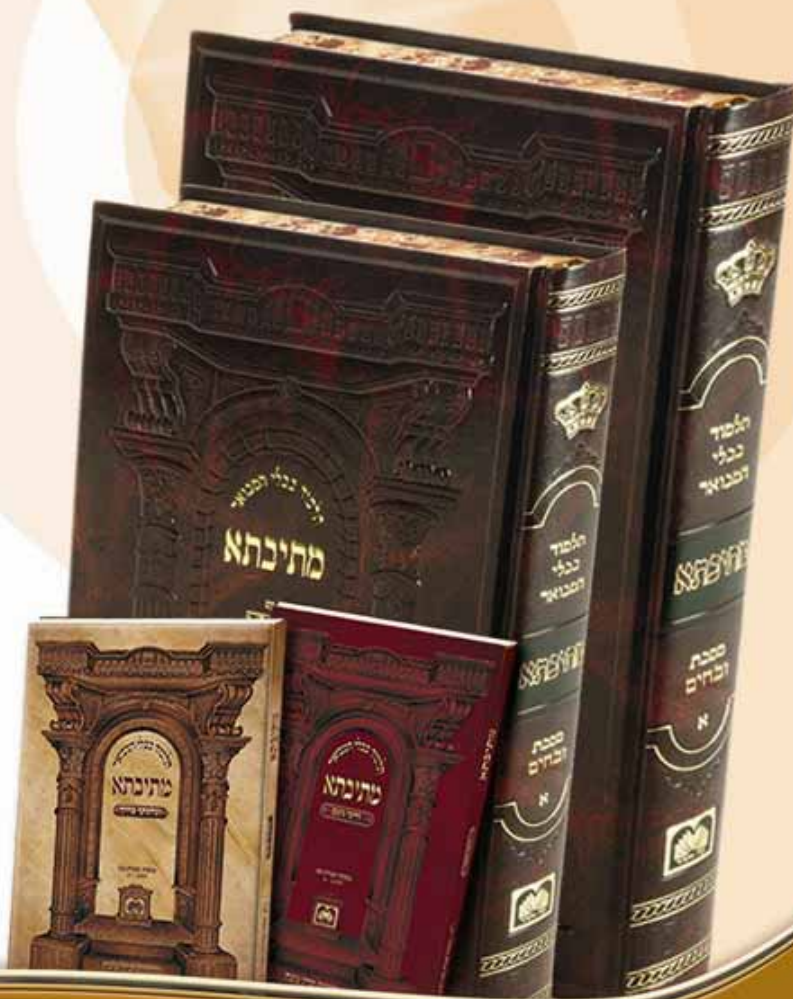
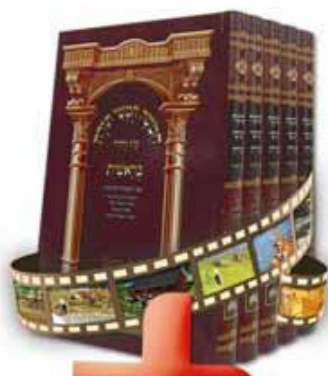
'מת'בתא'

גם

שובר זיכוי למימוש
במוקד עוז והדר

וגם

סט חומשים מפוארים
(גודל בינוני) עוז והדר
עם תמונות תלת מימד

שובר מתנה על סך **200 ₪**
 לרכישת מיטב ספרי 'עוז והדר'
 המוקד במוקד ההזמנות של עוז והדר בטלפון 1800-22-55-66

המבצע לרוכשים מנוי על כרכי מתיבתא בלבד, רוכש מנוי על חוברות מתיבתא יקבל במתנה סט חומשים גודל בינוני עם תמונות התלת מימד.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה